

**Силабус курсу «Соціолінгвістика: досвід України і світу»
2019/2020 навчального року**

Назва курсу	Соціолінгвістика: досвід України і світу
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет ім. Івана Франка м. Львів, вул. Університетська, 1.
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філологічний факультет, кафедра загального мовознавства
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 03 Гуманітарні науки. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.03 Слов'янські мови та літератури (переклад включно)
Викладачі курсу	Професор кафедри загального мовознавства, доктор філологічних наук Г.П. Мацюк, асистент кафедри українського прикладного мовознавства, кандидат філологічних наук О.С. Бутковська
Контактна інформація викладачів	https://philology.lnu.edu.ua/employee/matsyuk-halyna h_matsyuk@yahoo.com https://philology.lnu.edu.ua/employee/butkovska-oksana
Консультації по курсу відбуваються	понеділок(13.15) і середа (13.15)
Сторінка курсу	https://philology.lnu.edu.ua/course/sotsiolinhvistyka-dosvid-ukrainy-i-svitu
Інформація про курс	Предмет «Соціолінгвістика: досвід України і світу» слухають студенти 4 курсу, які вже вивчали дисципліни: «Соціолінгвістика: наука про мову та суспільство», «Вступ до соціолінгвістики», «Мовна політика: світ та Україна»
Коротка анотація курсу	Курс підсумовує результати соціолінгвістичних досліджень про мову та суспільство в Україні, представляючи теоретичні передумови вивчення соціолінгвістики як наукового напрямку та навчальної дисципліни в умовах нової парадигми, розкриваючи прикладну сутність соціолінгвістики як навчальної дисципліни про особливості функціонування мови в соціум. Дисципліна формує широкі знання про роль мови в суспільстві. Теми лекцій поглиблюють критичне мислення студента та його практичні навички аналізу на підставі дослідження різних питань сучасної дійсності на рівні суспільства та індивіда, що проживає в умовах інформаційної війни.
Мета та цілі курсу	Поглибити знання про взаємодію мови та суспільства на підставі нових теоретичних положень та ілюстративного матеріалу. Сформувати критичне мислення студента, який живе в умовах дискусій про мову та гібридної війни. Сприяти розвитку практичних навичок аналізу дослідження питань: <i>мова- держава, мова- політика, мова- ідентичність, мова - ідеологія, мова- вік, мова- стаття, мова- соціальний статус.</i>
Література для вивчення дисципліни	<i>1. Основна</i> <i>Бестерс-Дільгер Ю.</i> Мовна політика у засобах масової інформації // Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз та рекомендації. – К., 2008. – С. 234–277. <i>Бондар О. І.</i> Мова: структура, суспільство, культура. – Одеса, 2012 <i>Губенко Д.</i> Сучасна мовна політика Балтійських держав // Державність української мови і мовний досвід світу. – К., 2000. – С. 30–52.

Демченко В. Мовне середовище. Екстралінгвальний нарис про Південь України. – Херсон, 2001.

Державність української мови та мовний досвід світу. – К., 2000.

Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація. – Мюнхен, 1968.

Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови. – К., 2004.

Лазаренко Л. Досвід мовних політик світу й українська перспектива // Українська мова. – 2002. – № 4. – С. 3–22.

Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. – К., 2010.

Мацюк Г. До витоків соціолінгвістики: соціологічний напрям у мовознавстві. – Львів, 2008.

Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика: питання мовної політики. – Львів, 2009.

Мацюк Г. Розвиток теорії соціолінгвістики: формування змісту поняття «мова ворожнечі» як форми дискурсивної дискримінації // *Studia Ucrainica Varsoviensia* 3. – Warszawa, 2016. –S. 111-123.

Мацюк Г. Розвиток теорії сучасної соціолінгвістики: формування змісту поняття «інституційний мовний менеджмент»// *Мова і суспільство.* — Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. — Вип. 4. — С. 12-32.

Мацюк Г. Про потребу дослідження проблеми «дискримінація за мовною ознакою» в українській соціолінгвістиці // *Studia Ucrainica Varsoviensia* 2. – Warszawa, 2014. – S. 97-111.

Мовна ситуація України: соціолінгвістичний аналіз // Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз та рекомендації. – К., 2008.

Мовні права в сучасному світі. – Ужгород, 2014.

Німчук В. Українська мова в християнських храмах // *Державність української мови і мовний досвід світу.* – К., 2000. – С. 315–350.

Обережно – мова! Матеріали слухань у Верховній Раді України від 12 березня 2003 р. – К., 2003.

Прадід Ю. Ф. Мовні питання в українських Конституціях // *Прадід Ю. Ф. У царині лінгвістики і права.* – Сімферополь, 2006. – С. 209–213.

Прадід Ю. Ф. Поняття *державної* та *офіційної* мови в сучасній юридичній науці // *Прадід Ю. Ф. У царині лінгвістики і права.* – Сімферополь, 2006. – С. 158–161.

Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. – Дрогобич, 1997.

Радчук В. Параметри і взаємодія мов // *Українсько-російська двомовність: Лінгвосоціокультурні аспекти.* – К., 2007. – С. 121–158.

Ставицька Л., Труб В. Суржик: міф, мова, комунікація // *Українсько-російська двомовність: Лінгвосоціокультурні аспекти.* – К., 2007. – С. 31–120.

Ставицька Л. О. Гендер: мова, стаття, комунікація. – К., 2015

Тараненко О. О. Суржик // *Українська мова: Енциклопедія.* – К., 2007. – С. 689–692.

Тищенко К. Теоретичні проблеми соціолінгвістики // *Актуальні проблеми соціолінгвістики.* – К., 1992. – С. 3–12.

Ткаченко О. Б. Про повноту й неповноту мов і деякі інші суміжні явища // *Мовознавство.* – 2006. – № 2–3. – С. 12–18.

Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу. – К., 2004.

Matsyuk H. A new role for Sociolinguistics in the hierarchy of Linguistics disciplines (the experience of Ukraine) // *Езиковата политика на Европейския съюз и европейското университетско пространство.* Велико Търново, 5–7 октомври 2005 г. – Велико Търново, 2006. – Т. 2. – С. 217–230.

Matsyuk Halyna. Marking Ukrainiane’s public space as interaction of language and ideology: past and present // *Name and Naming. Sacred and Profane in Onomastics.* - Baja Mare, 2017.-P. 889-900

Matsyuk Halyna. Urban Street Names as a Marker of Language /Authority Interaction in Ukraine: Soviet (1922–1991) and Post-Soviet Periods (1991–2011) // *Names in daily life.* BIBLIOTECA TÈCNICA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA № 11. – Barcelona, 2014. – P. 361–369.

2. Додаткова

Бутковська О. С. Структурно-семантичні особливості термінів соціолінгвістики в українській, польській та англійській мовах. – Львів, 2016.

	<p><i>Дзябко Ю. М.</i> Семантична структура термінологічного поля «мовна політика» в українській та японській мовах. – Львів, 2015.</p> <p><i>Луньо Л.</i> Соціальна природа імні людини (на матеріалі метричних книг латинською , українською ат польською мовами , 19 - перша половина 20 ст.). – Львів, 2013.</p> <p><i>Трумко О.</i> Соціально-індивідуальна природа сімейної комунікації в художньому дискурсі Івана Франка. – К., 2013.</p> <p>3.Словники</p> <p><i>Пачев А.</i> Малка енциклопедия по социолінгвистика. – Плевен, 1993.</p> <p><i>Baker C., PrysJones S.</i> Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education. – Multilingual Matters, 1998.</p> <p><i>Crystal D.</i> An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages. – Oxford, 1992.</p> <p><i>Crystal D.</i> The Cambridge Encyclopedia of Language. – Cambridge, 1992.</p> <p>Encyklopédia Jazykovedy. – Bratislava, 1993.</p> <p><i>Skudrzykowska A., Urban K.</i> Mały słownik terminów z zakresu socjolingwistyki i pragmatyki językowej. – Kraków; Warszawa, 2000.</p> <p>The Languages of the World. New Edition. – London; New York, 1995.</p> <p>The World Major Languages / Ed. by Bernard Comrie. – London; New York, 1991.</p> <p><i>Trudgill P.</i> A Glossary of Sociolinguistics. – Edinburgh University Press, 2003.</p> <p><i>Trudgill P.</i> Introducing language and society. – Penguin, 1992.</p>
Тривалість курсу	Один семестр (8-й)
Обсяг курсу	Загальний обсяг – 90 годин, у т. ч. 28 годин лекційних і 62 години самостійної роботи. 3 кредити ЄКТС. 2 модулі.
Очікувані результати навчання	Студент повинен: - розвинути свою професійну (лінгвістичну, культурну, історичну) компетентність; - поглибити свої знання про зв'язок мови та суспільства; реалізацію взаємодії мови, політики та національної безпеки, мови та індивіда; мови та віку, мови та статі, мови та соціально-професійної діяльності, мови та місця проживання; -вміти сформулювати свою оцінку щодо різних виявів зв'язку <i>мова– суспільний факт/явище</i> .
Ключові слова	Мовна спільнота, форми існування мови в суспільстві, статус мов, мовне законодавство, соціальна природа власної назви, рідна мова. мова та ідеологія, мовна політика, мова політики, мова і національна безпека, мова і війна, синхронія та діахронія ілюстративного матеріалу, ідіоетнічний та універсальний компоненти в мовному облаштуванні світу, мова та ідентичності в Україні, поняття про регіональні ідентичності.
Формат курсу	Очний
Теми	* СХЕМА КУРСУ
Підсумковий контроль, форма	залік
Пререквізити	Вступ до мовознавства. Історія. Соціолінгвістика: знання про мову і суспільство. Мова та ідеологія. Мовна політика: світ і Україна
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Викладач використовує методи: зіставний, дискурс-аналізу, біографічний, описовий, презентацій ілюстративного матеріалу та ін. Студенти поглиблюють знання про досвід вивчення соціолінгвістичної проблематики, пов'язаної із українською дійсністю, зокрема теорію, методи збору ілюстративного

	матеріалу, отримані результати аналізу української соціолінгвістичної традиції.
Необхідне обладнання	Проектор, екран, ноутбук, доступ до інтернету.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються так: <ul style="list-style-type: none"> • 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20 на підставі рефератів; • модулі: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 30; • залік: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50. Підсумкова максимальна кількість балів 100.
Теми рефератів до заліку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Соціологічні моніторинги функцій мов в українському суспільстві (за «Становищем української мови») 2. Динаміка використання мов у сім'ї за 1991-2015рр. 3. Динаміка використання мов на робочому місці за 1991-2015рр. 4. Динаміка використання мов у сфері обслуговування за 1991-2015рр. 5. Ставлення українців до мовного питання (за матеріалами соціологічних опитувань). 6. Мова і питання стратегії національної безпеки в Україні (документ 2015р.). 7. Мовне законодавство в Україні як об'єкт політичних дискусій (1991-2015). 8. Потягтя «мовний конфлікт» (на прикладі українського досвіду 2010-2012 рр. і прийняття Закону «Про засади мовної політики в Україні»). 9. Поняття «дискримінація за мовною ознакою» (коли і де відбувається?). 10. Мова та вік (на прикладі аналізу імен новонароджених в 19 і 20 століттях). 11. Мова та вік. Чому виникають прізвища школярів? 12. Зміна урбанімікону Львова в першій половині 20 ст. Чому? 12. Поняття «суржик» як об'єкт лінгвістичного аналізу. 13. Поняття «студентський сленг» як об'єкт лінгвістичного аналізу. 14. Поняття «рідна мова» як об'єкт лінгвістичного аналізу. 15. Мова та сцiально-професійна діяльність. Систематизувати ознаки мовлення людей різних професій (на вибір: вчителя, медика, таксиста, працівника ІТ сфери, виховательки в садочку та ін.)
Питання на залік	<ol style="list-style-type: none"> 1. Взаємодія мови та суспільства: міждисциплінарний підхід. 2. Форми існування мови в суспільстві і комунікаційні практики. 3. Впливи позалінгвальних чинників на мову. 4. Універсальний та ідіоетнічний компоненти в мовному облаштуванні світу. 5. Міжнародне та українське мовне законодавство. 6. Роль законодавства і політики в збереженні мовного розмаїття. 7. Поняття про мовне право, дискримінацію за мовною ознакою: досвід Світу та України. 8. Мовна ситуація в Україні: історія, радянська дійсність, роки

	незалежної держави. 9.Мова і влада в незалежній Україні: ставлення президентів до мовного питання. 10.Мова і національна безпека. Чому виникає взаємодія?
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

СХЕМА КУРСУ

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література	Завдання, год.	Термін виконання
1 т.	<p>МОДУЛЬ І.</p> <p>Тема. Поняття про українську соціолінгвістичну традицію</p> <p>Лекція №1.</p> <p>1. Соціолінгвістика як науковий напрям та навчальна дисципліна про взаємодію мови та суспільства. Які принципи опису мовної матерії?</p> <p>2.. Коли виникла увага до аналізу питань мови в українському суспільстві?</p> <p>3. Етапи розвитку української соціолінгвістичної традиції.</p> <p>4. Категорії та термінологічна база.</p>	Лекція	<p><i>Мацюк Г.</i> Прикладна соціолінгвістика. – Львів, 2009.</p> <p><i>Масенко Л.</i> Нариси з соціолінгвістики. – К., 2010</p> <p><i>Мацюк Г.</i> Етапи розвитку української соціолінгвістичної традиції // Соціолінгвістичні студії. – К., 2010.</p> <p><i>Мацюк Г.</i> Розвиток теорії сучасної соціолінгвістики: формування змісту поняття «інституційний мовний менеджмент» // Мова і суспільство. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – Вип. 4. – С. 12-32.</p> <p><i>Бутковська О. С.</i> Структурно-семантичні особливості термінів соціолінгвістики в українській, польській та англійській мовах. – Львів, 2016.</p> <p><i>Дзябко Ю. М.</i> Семантична структура термінологічного поля «мовна політика» в українській та японській мовах. – Львів, 2015.</p>	Опрацювання літератури. 5 год.	1 т.
2 т.	<p>Тема: З історії дослідження питань соціолінгвістики</p>	лекція	<p><i>Мацюк Г.</i> До витоків соціолінгвістики. Соціологічний напрям у мовознавстві. – Львів, 2008.</p>	Есе «Поняття «рідна мова» (на основі теорії рідномовної політики)	2 т.

	<p>Лекція №2.</p> <p>1. Особливості формування соціологічного напрямку в радянському мовознавстві 20-30рр. 20 ст.</p> <p>2. Лінгвосоціологічні погляди українських мовознавців: Л. Булаховський, М. Грунський, О. Курило, М. Сулима, М. Гладкий, А. Кримський та ін.</p> <p>3. Соціологічний підхід до мови в українській нерадянській лінгвістичній традиції: теорія рідномовної політики (І. Огієнко), мова і мовлення (А. Артимович), мова і жінка (В. Сімович), мова і релігія (І. Огієнко).</p>			<p>І.Огієнка).</p> <p>4 год.</p>	
3 т.	<p>Тема: Дослідження з макросоціолінгвістики</p> <p>Лекція 3.</p> <p>1. Основні категорії соціолінгвістичного опису: мовна політика, мовна ситуація, двомовність (багатомовність), ідентичність, мовний конфлікт, мовні права людини, мовне законодавство та ін.</p> <p>2. Мовна політика та мовна ситуація на українських територіях до 1991 р. і в роки незалежної України.</p> <p>3. Українське мовне законодавство.</p> <p>4. Політичні партії і законопроекти про мову.</p>	лекція	<p><i>Больман І. Мовні війни в Європі / Пер. з фр. – К., 2007. – 280 с.</i></p> <p>Мовні права в сучасному світі. – Ужгород, 2014.</p> <p>Мовна політика та мовна ситуація: аналіз та рекомендації. – К., 2008.</p>	<p>Опрацювання ЗУ «Про забезпечення функціонування української мови як державної».</p> <p>5 год.</p>	3 т.

4 т.	<p>Лекція 4.</p> <p>1. Поняття про європейське мовне законодавство. Характеристика документів.</p> <p>2.Європейська Хартія регіональних або міноритарних мов. Особливості її прийняття в Україні.</p> <p>3. Мовна політика і українське мовне законодавство: труднощі узгодження.</p>	лекція	<p><i>Мацюк Г.</i> Прикладна соціолінгвістика.: питання мовної політики. – Львів, 2009.</p> <p>Мовна політика і мовна ситуація в Україні: Аналіз і рекомендації. – К., 2008.</p> <p><i>Масенко Л.</i> Нариси з соціолінгвістики. – К., 2010.</p>	<p>Опрацювання Європейської Хартії або регіональних міноритарних мов.</p> <p>4 год.</p>	4 т.
5 т.	<p>Лекція 5.</p> <p>1.Політичні актори, які конструюють мовну політику (1991-2015).</p> <p>2. Реалізація мовних прав людини.</p> <p>3.Роль громадської думки у формуванні засад мовної політики.</p>	лекція	<p>Мовна політика та мовна ситуація: аналіз та рекомендації. – К., 2008.</p> <p>Мовні права в сучасному світі. – Ужгород, 2014.</p>	<p>Аналіз фб-сегменту щодо ролі громадської думки у формуванні засад мовної політики.</p> <p>4 год.</p>	5 т.
6 т.	<p>Лекція 6.</p> <p>1.Мовна політика, мова і національна ідентичність. Чому важлива взаємодія?</p> <p>2. З історії формування національної</p>	лекція	<p><i>Воропасва Т.</i> Українська мова як базова основа національної ідентичності. - //http://ukrbulletin.univ.kiev.ua/Visnyk-11/Voropayeva.html</p>	<p>Опрацювання літератури.</p> <p>5 год.</p>	6 т.

	<p>ідентичності: Т.Шевченко, П. Житецький, Т.Рильський, О. Потебня та ін.</p> <p>3. Українська мова, національна ідентичність і влада Російської імперії (Валуєвське розпорядження 1863р., Емський указ 1876 та ін.).</p> <p>4. Скільки всіх було указів проти розвитку функцій української мови?</p>		<p><i>Воропаєва В. Г.</i> Проблема кризи ідентичності в умовах глобалізації та інформаційного суспільства/ Гуманітарний вісник ЗДА. – 2011. – № 46.</p> <p><i>Дацюк С.</i> Нариси української ідентичності/ / Українська правда. 2014.</p> <p><i>Нагорна Л.</i> Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. –К., 2011.</p> <p>Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання. – К., 2015.</p>		
7 т.	<p>Лекція 7.</p> <p>1. Мова та українська ідентичність в СРСР : Розвиток функцій мови, маніпулятивна природа коренізації /українізації та боротьба проти формування національної ідентичності українців (до 1933).</p> <p>2. Розправа над українською національною елітою (до кінця 1930-х років).</p> <p>3. Руйнування соціальної бази носіїв української мови (Голодомор 1932-1933, Друга світова війна 1939-1945).</p> <p>4. Формування радянської ідентичності.</p>	лекція	<p><i>Мацюк Г.</i> До витоків соціолінгвістики. – Львів, 2008.</p> <p><i>Мацюк Г.</i> Прикладна соціолінгвістика: питання мовної політики. – Львів, 2009.</p> <p><i>Ткаченко О.</i> Українська мова і мовне життя світу. – К., 2004.</p>	Опрацювання літератури. 5 год.	7 т.
8 т.	<p>Лекція 8.</p> <p>1. Мова та ідентичність в незалежній Україні: конструювання взаємодії у програмах політиків та політичних партій (1991-2015).</p> <p>2. Мова і конструювання ідентичностей у</p>	лекція	<p>Мовна політика та мовна ситуація: Аналіз та рекомендації. – К., 2008</p>	Аналіз питання мови та конструювання ідентичностей у програмах кандидатів у Президенти України (вибори 2019).	8 т.

	<p>програмах кандидатів у Президенти України.</p> <p>3.Програми політичних партій: мова і національна ідентичність.</p>			4 год.	
9 т.	<p>МОДУЛЬ 2.</p> <p>Тема: Дослідження з мікросоціолінгвістики</p> <p>Лекція 9.</p> <p>1. Аналіз інтерференції в усному мовленні.</p> <p>2. Суспільна комунікація в місті/селі.</p> <p>3. Формування офіційного іменника.</p> <p>4. Особливості неофіційного іменника.</p>	лекція	<p><i>Лазаренко Л.</i> Лексична інтерференція в усному румунськоум мовленні в Україні (лінгвістичний та соціолінгвістичний аспекти. –К., 2001).</p> <p><i>Чучвара А. П.</i> Соціокогнітивні чинники формування прізвиська школяра (на матеріалі неофіційного іменника учнів Львівської області). – Львів, 2013.</p> <p><i>Луньо Л.</i> Соціальна природа імені людини (на матеріалі метричних книг латинською, українською та польською мовами , 19- перша половина 20 ст.). – Львів, 2013.</p> <p><i>Трумко О.</i> Соціально-індивідуальна природа сімейної комунікації в художньому дискурсі Івана Франка. – К., 2013 .</p>	<p>Опитування «Мотиви вибору імен / прізвиस्क у моїй сім'ї».</p> <p>5 год.</p>	9 т.
10 т.	<p>Лекція 10.</p> <p>1. Методологічна база та термінологічно-понятійний апарат гендерологічних студій.</p> <p>2. Лінгвістичні напрями гендерних досліджень.</p>	лекція	<p><i>Ставицька Л.О.</i> Гендер: мова, стать, комунікація. – К., 2015.</p>	<p>Есе «Фемінітиви в українській мові».</p> <p>4 год.</p>	10 т.

	3. Об'єктивація концептів «чоловік», «жінка».				
11 т.	Лекція 11. 1. Структура соціальних діалектів: арго, жаргон, сленг. 2. Українські арго 19 -20 ст. 3. Соціофункціональні аспекти сучасних соціолектів.	лекція	<i>Ставицька Л.О.</i> Арго. Жаргон. Сленг. – К., 2005.	Опрацювання літератури. 4 год.	11 т.
12 т.	Лекція 12. 1. Сучасний носій мови в різних стратифікаційних моделях. 2. Мовне портретування як напрям досліджень. 3. Соціальні верстви в мовних портретах: українська еліта, український інтелігент, носій суржику.	лекція	<i>Фудерер Т.</i> Мовна стратифікація сучасного українського суспільства. – К., 2013.	Опрацювання літератури. 4 год.	12 т.
13-14 т.	Тема: Методи соціолінгвістики Лекція 13-14. 1. Відбір інформантів. 2. Збір матеріалу: спостереження, включене спостереження, інтерв'ю, анкетування, тести. 3. Обробка і представлення результатів на рівні	лекція	<i>Семотюк О.Л.</i> Сучасні технології лінгвістичних досліджень. – 2011.	Створення моделі мінісоціолінгвістичного дослідження. 9 год.	13-14 т.

	<p>статистики.</p> <p>4.Аналіз письмових джерел.</p> <p>5.Масові обстеження мовлення мовців.</p> <p>6.Співвідношення напрямів і методів соціолінгвістичних досліджень.</p>				
--	--	--	--	--	--